

<https://dennikn.sk/2319070/muz-ktory-vymyslel-stovky-palindromov-v-staroveku-verili-ze-chrania-pred-necistymi-silami/>

Adrián Berecz, 21. marca 2021

Muž, ktorý vymyslel stovky palindrómov: V staroveku verili, že chránia pred nečistými silami

Stanislav Kamenčík

„Verilo sa, že diabol používa reverznú reč, z tohto dôvodu existuje exorcistická formuľka, ktorá je palindromická, aby jej súčasne rozumel exorcista i démon,“ hovorí v rozhovore stredoškolský učiteľ Stanislav Kamenčík, ktorý vydal knihu o palindrómoch.

Palindrómy sú slová alebo vety, v širšom vnímaní aj akákoľvek postupnosť symbolov, ktoré sa dajú čítať z oboch strán a dávajú rovnaký význam.

Najznámejším starogréckym palindrómom je zrejme nápis pri fontánke pred vstupom do bývalého byzantského kresťanského chrámu Hagia Sofia (dnes už moslimská mešita) z čias, keď sa tureckému Istanbulu ešte hovorilo Konštantínopol. „Νίψον ἀνομήματα, μὴ μόναν ὄψιν“ – „Nipson anomemata, me monan opsin“, čo v preklade znamená „Zmy hriechy, nielen tvár“.

Pochádza zo 4. storočia a jeho autorom je sv. Gregor Naziánsky. Spiritualita výroku, ktorý nabáda k zmývaniu hriechov, je umocnená palindromickou formou, čo navodzuje predstavu zrkadlenia nás samých pri pohľade na hladinu svätej vody, a to v zmysle fyzickom aj vo význame sebareflexie.

Existuje veľmi skromné množstvo slovenských štúdií či kníh, ktoré sa venujú palindrómom. Autorom jednej z nich je Stanislav Kamenčík, stredoškolský učiteľ slovenského jazyka z Hlohovca, ktorý svoju fascináciu týmto jazykovým hlavolamom pretavil do publikácie *V elipse spí lev*.

História je pretkaná palindromickými prvkami, dajú sa objaviť v chémii, sekvenciách DNA, matematike, informatike, v architektonickej symbolike katedrál či mostov, tvrdí v rozhovore. Okrem iného vysvetľuje, prečo palindrómy využívali exorcisti alebo ako si predstavuje palindromický výlet po Slovensku.

Ak by som vás požiadal v tomto okamihu vytvoriť novú palindromickú vetu s aspoň štyrmi slovami, ako dlho by vám to trvalo?

(Po zhruba desiatich sekundách) „Otoč, aha! Čo to?“ Tento som mal pripravený, v skutočnosti by mi to trvalo dlhšie. Verím si však natoľko, že by som do hodiny a minúty niečo vymyslel.

Čo by som mal pred tvorbou palindrómov vedieť?

Dôležitým faktorom pri tvorbe je intelektuálna a pamäťová výbava autora a, samozrejme, náhoda či skôr pravdepodobnosť. Štatisticky to funguje tak, že výskyt palindromických slov súvisí s ich dĺžkou. Najviac ich nájdeme medzi trojpísmenovými, menej medzi päť- a viacpísmenovými slovami. Palindromické slová s párnym počtom písmen sa v slovenčine nevyskytujú, pretože by v strede museli mať zdvojenú hlásku. Pri vetách je to iné, tam sa nemusia rešpektovať hranice slov, čiže vzniká omnoho väčšia pravdepodobnosť, že to bude pri spätnom čítaní dávať zmysel, napríklad: „A ber to, čo treba.“

Využívate aj iné pomôcky – psychologické, technické alebo jazykovedné – na urýchlenie tvorby?

Najviac mi pomáha, ak si text vizualizujem, zhmotním si ho na papieri. Napíšem si ho veľkými tlačenými písmenami a pohrávam sa s ním dovtedy, kým z toho nevypadne palindróm. Samozrejme, nie vždy sa to podarí. Poznám však ľudí, ktorí vám dokážu v zlomku sekundy zreprodukovať slovo alebo vetu odzadu. Myslím, že to súvisí s ich schopnosťou funkčne prepájať pravú a ľavú mozgovú hemisféru, čiže imaginatívnu a racionálnu zložku mysle.

Ja som sa na takýto level zatiaľ nedostal, keďže pre mňa je to skôr drina, respektíve metóda pokus-omyl. Bežne sa začítam do knihy alebo ľubovoľného článku a popritom si niektoré slovíčka v hlave obraciam. Ak v nich objavím potenciál, tak s nimi pracujem. Možno si to ani neuvedomujem, ale cibrí to pamäť, postreh, schopnosť kombinovať.

Aj som si vytvoril palindromické motto, ktoré vystihuje moje útrapy pri tvorbe: „Saj úmor dní, lapíš i palindrómu jas.“

Koľko ste ich doteraz vytvorili?

Za tých niekoľko rokov, čo sa tejto záľube venujem, je to niečo vyše dvesto. Zozbieraných, ponachádzaných v literatúre alebo na internete ich mám zhruba pol tisíca.

Mnohé z mojich výtvorov by však určite neprešli prísnymi kritériami, ktorými sa riadia členovia Zväzu slovenských hádankárov a krížovkárov. Totižto, pravý vetný palindróm, takzvaný ráčik stredový, musí obsahovať podmet, nepárny počet písmen, mal by byť zmysluplný a presný, čo sa týka rozlišovacích znamienok a gramatiky. Čiže ani náš najznámejší a pravdepodobne najstarší palindróm „Kobyľa má malý bok“ nie je dokonalý. Ak sa mi však jeho obsah zdá byť zaujímavý a najmä zábavný, tak voči týmto prísnyim kritériám prižmúrim oko. Takto by sme sa mohli hypoteticky dopracovať až k desiatkam tisícov palindrómov.

Zoberte si napríklad taký *Český palindromník větný* od Stanislava Tvrdíka, ten obsahuje 22 630 palindromických viet. Alebo Poliak Józef Godzic je autorom algoritmu, vďaka ktorému dokázal vytvoriť milióny palindrómov. To je nepredstaviteľné! V tejto súvislosti si vždy spomeniem na koncept babylonskej knižnice J. L. Borgesa, v ktorom ponúka možnosť existencie všetkých textov vo všetkých jazykoch, ktoré boli, sú a budú napísané. Táto predstava ma uspokojuje – veď sa tam predsa musí nachádzať aj kniha všetkých slovenských palindrómov.

Vydali ste knihu *V elipse spí lev*, kde ste palindrómy zozbierali aj ich graficky ilustrovali podľa významu. Ako ju hodnotíte po dvoch rokoch od vydania?

Hodnotím ju ako veľmi úspešnú, nielen vďaka priaznivým reakciám čitateľov, ale najmä preto, že som si splnil svoje dva sny. Napísal som knižku palindrómov a stretol som sa s mojím obľúbeným karikaturistom z detstva, Stanom Kochanom, ktorý ju ilustroval originálnym a vtipným spôsobom. Práve jeho obrázky robia knižku takou príťažlivou. Zamýšľali sme v spolupráci pokračovať, žiaľ, začiatkom roka nás navždy opustil.

K vašej knihe je ťažké sa dopracovať, veľké kníhkupectvá ju neponúkajú.

Pred vydaním som oslovoval viaceré vydavateľstvá, no tie nereagovali. Ak by teraz prejavili záujem, rád pripravím rozšírené vydanie. Knižku som do veľkých kníhkupectiev nedistribuoval, pretože by sa náklad veľmi rýchlo rozobral, takto zostala v povedomí o čosi dlhšie a našla si cestu k ľuďom, s ktorými som osobne komunikoval.

Knižka bola vydaná v počte 303 kusov. Myslím, že mi ostalo asi 33 alebo 22 kusov. Majú ju vo svojej knižnici viaceré osobnosti z oblasti slovenskej i českej kultúry, ktoré si nesmierne vážim. O vydanie sa postaralo o. z. Ex libris ad personam Hlohovec, s ktorým spolupracujem, a tlač sme čiastočne financovali z crowdfundingovej kampane, ktorá sa nám veľmi vydarila, vyzbierali sme dvojnásobok požadovanej sumy.

DO RÁNA ZA NÁROD

Ukážka z knihy V elipse spí lev. Zdroj – archív Stanislava Kamenčíka

Je slovenčina na vymýšľanie palindrómov vhodný jazyk? Nevytvárajú sa ľahšie predsa len v angličtine?

To, že sa v slovenčine dajú vytvárať, svedčí o vyspelej úrovni, tvarovej a lexikálnej bohatosti nášho jazyka. Obmedzenie je práve v našej diakritike, ktorú angličtina nemá. Z toho logicky vyplýva, že predsa len to bude v angličtine jednoduchšie.

V USA žije pomerne početná komunita palindromistov. Od roku 1996 vydávajú časopis The Palindromist. Pravidelne organizujú súťaž v tvorbe palindrómov a raz za päť rokov prebiehajú majstrovstvá sveta. Minulý rok vznikol dokonca dokumentárny film s názvom The Palindromists, ktorý približuje históriu palindrómu a zachytáva neobyčajný život palindromistov. Mňa najviac očaril palindróm, ktorý je údajne vytesaný na pomníku autora Panamského prieplavu: „A Man, a Plan, a Canal, Panama“.

Ako ste sa dostali k palindrómom? Prečo vás tak fascinujú?

Prvé stretnutie bolo ešte v detstve, keď nám otec z podnikového počítača priniesol na hárku papiera vytlačené nevšedné smiešne vetičky, ktoré sa dali čítať z oboch strán rovnako. Dodnes nikto netuší, odkiaľ sa tam tie vety vzali. Neskutočne ma to zaujalo, a tak som si

začal kresliť obrázky, na ktorých napríklad leží „Chorá marka na kramároch“, „Karta zaletela za trak“ či „Kuna neje nanuk“.

Palindróm ma priťahuje aj svojou tajomnosťou. Už v staroveku verili v jeho magickú ochrannú moc proti nečistým silám, svoje uplatnenie mal i v ranom kresťanstve či v architektonickej symbolike katedrál a mostov.

Verilo sa, že diabol používa reverznú reč, z tohto dôvodu existuje exorcistická formulka, ktorá je palindromická, aby jej súčasne rozumel exorcista i démon.

Čo je to za formulku?

Signa te, signa, temere me tangis et angis. Vo voľnom preklade to znamená niečo ako „Len sa prežehnávaj, prežehnávaj, dotýkaj sa ma a spôsobuj mi bolesť“. Dokonca obsahuje 33 písmen.

Palindróm dodnes fascinuje mnohých umelcov. Určite ste videli najnovší Nolanov film Tenet. Ten nás odkazuje na takzvaný palindromický štvorec, ktorý bol nájdený v Pompejách.

Pri písaní knihy som sa skontaktoval s viacerými ľuďmi, ktorí mi mali k téme čo povedať. Jedným z nich je aj český pesničkár a básnik Oldřich Janota, ktorý ako preučený ľavák odzrkadľuje vo svojej tvorbe ľudskú lateralitu, čiže neustály zápas ľavej a pravej polovice nášho tela o získanie prevahy. Jeho myšlienky sú pre mňa nesmierne inšpiratívne. Jednoducho ma lákajú veci, ktoré sa nedajú úplne uchopiť rozumom. Je v tom čosi viacej, niečo, čo neviem pomenovať a ani na to prísť nechcem, potom by to pre mňa už prestalo byť zaujímavé.

Teda história je plná palindrómov?

Určite. Stručnú históriu palindrómu a jeho výskyt som sa pokúsil načrtnúť vo svojej knižke. Za prvého tvorcu sa považuje antický básnik Sotades z Maroneie. Palindrómy nachádzame naprieč celou históriou ľudstva v rôznych kultúrach a rôznych podobách. Keďže je palindróm ukážkou jazykovej symetrie, jednu kapitolu v knihe som venoval aj symetrii ako takej. Nájdeme ju v prírode, chémii, sekvenciách DNA, matematike, informatike, architektúre, hudbe, výtvarnom umení či filme. Palindrómami môžu byť geografické názvy, názvy predmetov a produktov či dokonca mená a priezviská osôb – Iggy Pop by vám o tom vedel rozprávať.

Na Facebooku propagujete „palindromický výlet“ po Slovensku – navštíviť obce Báb, Gúg, Veľký Lél a hrad Šebeš. Stačil by mi na to jeden deň?

Asi by bolo rozumné rozdeliť si návštevu týchto miest na viacero výletov. Aby sme tomu dodali ten správny palindromický náboj, odporúčam vycestovať v palindromický čas, napríklad o 10:01 a najlepšie v palindromický dátum – posledný bol 12. 02. 2021 a najbližší nás čaká 22. 02. 2022.

Oba Gúgy, aj ten Nový, by sa dali navštíviť spoločne s Veľkým Lélom. Zvlášť by som si vyčlenil deň na turistiku k hradu Šebeš. A do Bábu to mám z Hlohovca, kde žijem, na skok.

Verím, že by vám domáci ukázali krásy svojho kraja. Ja však navrhujem vziať si so sebou jednu z básnických zbierok Viliama Turčányho a po dosiahnutí cieľa si z nej niečo pekné prečítať, ich názvy sú na to ako stvorené: „Aj most som ja“, „Oheň z Neho“, „Rada a dar“, „V okraje jarkov“. V úvahu by šli aj palindromické básne, napríklad „Aj naopak“ od Štefana Moravčíka, „Obrateľ“ Milana Ferka či „Obracanie piét“ Jána Feketeho-Apolkina.

Cestu si môžete spríjemniť kompozíciou Canon Cancrizans od Johana Sebastiana Bacha či Symfóniou č. 47 v G od Josepha Haydna, ktorá sa príznačne nazýva Palindrom. A kto nemusí klasiku, tak nech si pustí do slúchadiel pesničku Začiatok koncertu od Horkýže Slíže s palindromickým textom alebo skladbu Lateralus od skupiny Tool, v ktorej sa nachádza palindromická sekvencia vychádzajúca z Fibonacciho postupnosti.

Ak sa pri pohybe príliš potíte, nezabudnite si do batohu pribaliť prípravok Potstop. Na občerstvenie si vezmite „Demižón a na noži med“, energiu doplníte cukríkmi Ovo či Maoam. A keď toho budete mať už dosť, užite Xanax. Nezabudnite sa vrátiť domov napríklad o 21:12.

Máte vzťah aj k iným jazykovým hlavolamom?

Palindróm je moja srdcovka, ale zaujímajú ma aj prešmyčky, paronymá, aliterácie, kalambúry, kaligramey a mnohé ďalšie. Slovné hračky sú staré ako jazyk samotný. Vedná disciplína, ktorá skúma túto oblasť jazyka, sa nazýva logológia. Len škoda, že sa jej nikto na Slovensku seriózne nevenuje.

Budúci logológovia môžu skúmať aj môj aliteračný text s názvom Veľká voda, v ktorom sa všetky slová začínajú na písmeno „v“ (*celý aliteračný text je uverejnený na konci rozhovoru*). Inšpirovala ma známa mikropoviedka Vlasta Redla „Hoří“.

K napísaniu alfabetickeho akrostichu ma inšpirovali moje deti, nazval som ho Zvierací abecedár. Je to báseň zložená výhradne z názvov živočíchov, pričom začiatkové písmená veršov vytvárajú abecedu.

V poslednom čase som si začal všimáť rôzne chyby, preklepy a brbty, ktorých je všade ako maku. Často majú čaro nechceného, čo by mohol byť vhodný materiál na ďalšiu knižku. Mimochodom, v stredoveku bol známy démon Titivillus, u nás ho poznali ako čerta Titinila z diela Juraja Fándlyho, ktorý si zaznamenával a zbieral do vreca chyby skriptorov a vynechané či skomolené slová modliacich sa kňazov. Slúžili ako výhovorka, ak sa niekto pomýlil v písaní či prednese. Neskôr ho nahradil tlačiarenský škriatok, ktorý sa v čase boomu informačno-komunikačných technológií úspešne realizuje v prestrojení za „autocorrect“.

Zdrojom zábavy a súčasne i zamyslenia sú aj oxymorony, pleonazmy či malapropizmy. Aktuálne pracujem na projekte s názvom Darwinovi miláčikovia, na ktorý hľadám šikovnú ilustrátorku či ilustrátora. Sú to vlastne takí slovní mutanti – nájdeme medzi nimi korytmačku, hrochodíla, veverybu, chamelevóna, vranakundu, slondatru či albatrosničku.

Ako v tomto kontexte vnímate jazyk? Ako hru?

Keďže je jazyk nástrojom myslenia, tak vďaka nemu môžeme vytvárať pojmy a uchopovať náš svet do slov. Funguje to aj recipročne, vďaka mysleniu môžeme skúmať jazyk, ktorý sa

tak stáva objektom nášho myslenia. Je to nevyčerpatelná studnica podnetov a zábavy. Treba si len zvoliť správnu perspektívu. Slovné hry sa môžu zakladať na akejkolvek jazykovej rovine – lexikálnej, morfolologickej, syntaktickej, zvukovej i štylistickej – a sú určené prakticky každému, počnúc deťmi v útlom veku, ktoré si zatiaľ písmenká a jazyk len „ohmatávajú“. Pre ne môže byť veľmi podnetná vizuálna podoba jednotlivých písmeniek, v ktorých vidia čokoľvek iné, len nie písmená.

Na Facebooku prevádzkujete aj [stránku Výčiny slovenčiny](#), v ktorej sa opäť hráte so slovíčkami. Podľa jej opisu poukazujete na „jazykové zvláštnosti slovenského jazyka“. Aké ďalšie zvláštnosti teda slovenčina ešte má?

Tam som začal uverejňovať slovné hračky, ktorých súčasťou je nielen text, ale aj obrázok. Pravidelne publikujem „zmiešanú štvorhu“, v ktorej substitúciou hlások v dvojslovnom výraze získame nový výraz: pár cestuje – cár pestuje, fínska čajka – čínska fajka, laby bežia – baby ležia a tak ďalej.

Pripravujem aj „dvojitý zásah“, ktorý je založený na princípe homonymie: otvor otvor, perie perie, oslov oslov a podobne.

Viem vám však uviesť aj zopár náhodných príkladov jazykových zaujímavostí slovenčiny: najdlhšie slovenské slovo reálne využité v tlači je najneskomercionalizovateľnejšieho (35 písmen); najdlhšie slovo bez samohlásky je zasa štvrťhrst (9 písmen); slová obsahujúce „ô“ a „ä“ zároveň sú sôv a päťlôžkový; slovo, v ktorom sa písmená „c“ a „h“ nečítajú ako „ch“ je viachlas, alebo „d“ a „z“ nie je „dz“ zasa podzemie; slová s absolútnou diakritikou sú úľ, číž a šáš; zmysluplná veta, v ktorej sú všetky slová rovnako znejúce, znie: „Zviera zviera zviera“.

Objavil som aj váš internetový blog, ktorý ste nazvali [Kabinet kuriozít](#). Riešite tam napríklad, ako vzniklo zahrešenie „Riľ Paľova!“, mytológiu slovenských strašidiel, atmosférické optické úkazy alebo aký vplyv mala na rast húb svetová vojna či priestupný rok. Zbierate tam náhodné informácie?

Môže to tak pôsobiť, no väčšina článkov má spoločný jednotiaci prvok. V priebehu minuloročnej prvej vlny pandémie sme prvé mesiace trávili prevažne doma. A keďže máme dvoch chlapcov, škôlkara a školáka, ktorých bolo treba nejako zabaviť a zároveň aj niečo naučiť, tak som pre nich vymyslel Mapu slovenských strašidiel.

Na kartónový papier sme nakreslili mapu Slovenska rozdelenú na 25 historických regiónov a v priebehu piatich týždňov som každý deň nakreslil jedno strašidlo typické pre danú oblasť a umiestnili sme ho na mapu. Súčasťou toho boli aj strašidelné príbehy o jednotlivých bytostiach a popritom som vytváral spomínaný blog pre náročnejších čitateľov, v ktorom sa pokúšam rôzne legendy, poverby a úkazy zaradiť do mytológie rozmanitých kultúr a usúvzťažňovať ich s historickými faktami.

Popri práci na mape strašidiel som si začal všímať napríklad aj nezvyčajné miestne názvy a erby. No, nie je skvelé, že na Slovensku môžeme zavítať do Prahy, Opavy či Ohája alebo navštíviť Jeruzalem, Havaj a Janov? Vlastne momentálne v dôsledku zákazu cestovať okresmi len s prstom na mape. Máme dokonca aj Telku, Soľničku, Pružinu, Tehlu, Pukanec či Čudo.

Aktuálne zbieram aj informácie o neexistujúcich obciach, akými sú Kocúrkovo, Čudáková či Hlupákovce. Prekvapujúcim bolo pre mňa zistenie, že Angličania majú pre takéto mesto názov Gotham.

Veľmi ma baví etymológia slov, frazeologizmov, idiómov, hľadať pôvod ich významu. Je zaujímavé porovnávať rôzne zahraničné idiómy s tými našimi. Napríklad ak sa Slovák v niečom nevyzná, je to pre neho „španielska dedina“, pre Poliaka „český film.“ Ak nájdem neobvyčajnú historicko-spoločenskú či kultúrnu súvislosť týkajúcu sa jazyka, tak sa s ňou rád podelím aj v online priestore.

Pracujete ako učiteľ slovenčiny na strednej škole. Považujú podľa vás študenti hodiny slovenského jazyka za menej obľúbený predmet?

Prieskum som nikdy nerobil, ale dá sa s tým súhlasiť. Je to pomerne smutný obraz doby a stavu školstva. Toľko očakávaná zásadná reforma stále neprichádza, a to sa pomaly začína odzrkadľovať na úrovni vzdelanosti celých generácií. Mladí ľudia strácajú vzťah ku knihe, pretože s ňou strácajú kontakt. Čítať s porozumením robí problém nejednému dospelému.

Nedávno som pri dištančnej výučbe publicistického štýlu s prekvapením zistil, že veľká časť žiakov nemá doma noviny. A vlastne sa ani nečudujem, nielen oni, ale aj ich rodičia čerpajú informácie skôr z internetu, ktorý však nie je zárukou pravdivosti. Potom sa nečudujme, že ľuďom v produktívnom veku čoraz viac chýba všeobecný prehľad a častejšie sa správajú viac emocionálne ako racionálne.

Prevažná časť úspešného vyučovania tkvie v osobnosti učiteľa a v prístupe nielen k preberanej látke, ale najmä k žiakom. Aj nudná téma sa dá podať zaujímavo, a naopak, aj perfektná téma sa dá pochovať nezábavnou formou. Cítim sa úspešný, ak sú úspešní moji žiaci. Ale aj tak by ma zaujímalo, ako by v obľúbenosti obstáli ostatné predmety.

Aký máte názor napríklad na diktáty či povinnú literatúru? Tieto prvky zvyknú žiakov často demotivovať.

Na to, aby si človek osvojil pravopis, zatiaľ nikto nevymyslel lepší spôsob ako diktát. Je to síce dril, ale tak je to vo všetkom – tú zručnosť, v ktorej chcem byť dobrý, musím trénovať. Existujú však aj zábavné diktáty, napríklad Diktátor Daniela Heviera, ktoré túto rutinu deťom spríjemňujú.

Čo sa týka povinnej literatúry, pojmu „povinný“ sa radšej vyhýbam, pretože to v žiakoch automaticky vyvoláva odpor. Skôr tomu hovorím „potrebná“ literatúra. No primäť ich, aby pochopili jej potrebnosť, je v niektorých prípadoch veľmi náročné.

Aby som hodiny literatúry oživil, niekedy prepájam vybrané motívy diel so súčasnými popkultúrnymi fenoménmi. Napríklad povahové črty Anče-mrzáčky z Ľapákovcov porovnávam s Dr. Houseom, charakter hlavnej postavy z diela Drak sa vracia pripodobňujem k Batmanovi, unanizmus vysvetľujem na stádovom správaní obyvateľov Springfieldu zo seriálu Simpsonovci.

Zastávam názor, že každé posolstvo umeleckého diela, ktoré je nadčasové, sa dá primerane aktualizovať do súčasného spoločenského kontextu a zrozumiteľnou rečou pretlmočiť mladým prijímateľom. Veď predsa úlohou učiteľa nie je žiaka znechutiť, ale ukázať mu, ako mať učenie rád, pretože mu to vo výsledku môže skvalitniť pohľad na svet.

Knihy a diela ktorých slovenských autorov považujete za „najslovenskejšie“?

Priznám sa, že nedokážem vybrať žiadne konkrétne najslovenskejšie dielo v takej umeleckej a ideovej rozmanitosti, akú nám naša bohatá literatúra poskytuje. Najslovenskejší sme vždy v prítomnosti, preto si vyberám antológiu súčasnej prózy s názvom Slovenská čítanka (14 ostrých), ktorú zostavil Kornel Földvári.

Najľubozvučnejšou je pre mňa jednoznačne čistá poézia tryskajúca z veršov „Rozpejánku“ Sama Bohdana Hroboňa. Milujem írečitosť dialógov Lasicu a Satinského. A aby sme skončili palindromicky, pridávam ešte jedno „naj“. A to najnecudnejšiu básnickú zbierku, ktorú musím označiť ako 18+, od Cavalierra senza Nome a. k. a. Jána Smreka s názvom Eva Ave – nemýliť si s Kostrovou poémou Ave Eva.

Okrem iného som aj zberateľom nevšedných kníh. V mojej knižnici by ste našli knižku s názvom Diera, ktorá je v strede doslova prevrtnaná, ďalej básnickú zbierku Kamila Zbruža s názvom Notes, ktorej stránky sú prázdne, ale aj iné všakovaké textové experimenty. Za najlepšie považujem poviedkové knihy Dušana Mitanu, do ktorých som sa zaľúbil už na vysokej škole. V súčasnosti podobnú radosť zažívam pri čítaní Petra Krištúfka.

Ako by ste odporúčali žiakom aj dospelým cibriť si slovenčinu?

Treba čítať veľa a s radosťou. A tiež komunikáciou, no nie krčmovou, ale kultúrnou. Alebo vystupovaním pred publikom, moderovaním či prednesom. Ďalším spôsobom je vlastná tvorba textov – prozaických, básnických, piesňových. Kedysi som aj ja písal poéziu, dnes skôr piesňové texty. Mám dve skupiny, v ktorých hram na gitare a spievam. Teraz sú síce v hibernácii, ale teším sa, keď si už konečne zahráme.

K vytváraniu si pozitívneho vzťahu k nášmu materinskému jazyku by som rád prispel aj realizáciou projektu, ktorý nosím v hlave. Bola by to súťaž o titul „Lovca slov“ – názov je podľa knižky slovných hračiek Lov slov nedávno zosnulého Jozefa Pavloviča. Mohli by sa do nej zapájať nielen deti, ale aj dospelí v rôznych jazykovo-kreatívnych disciplínach, ktorých cieľom by bolo vytvárať slovné hračky. Využitie hry ako princípu tvorivosti je skvelý spôsob, ako niečo pekné či vtipné napísať, pritom sa pobaviť a aj sa čosi naučiť.

Aliteračný text Stanislava Kamenčíka, v ktorom sa všetky slová začínajú na písmeno „v“.

Veľká voda

Výška Váhu výrazne vzrástla. Voľačo visí vo vzduchu. Viacerí vycítili vo vetre varovanie. Vzlietli vrany, vydry vrčia, veveričky vyskakujú vysoko vo vetvách, vyrojené včely vyleteli von, vlky vyjú. Všade veľká vrava. Vari vojna?

Vybrežená voda vrazila veľkou váhou. Valcuje všetko. Vinohradníkom vyplavilo vychýrené vinice, vinárom viechy. Vydeseným veľkostatkárom vyvalilo vráta. Veľavážených veľmožov vyšších vrstiev vytopilo. Vehementne vyhľadávali východ. „Vidíte? Veľká voda vás vie vystrašiť!“ Vyvrátilo vrbu vodníkovi. Vzniknutý vodný vír vtiahol vodákovi veslicu. Vysoké vlny vzali všakovaké veci: voly vlečúce voz, vidieckemu vandrákovi verklík, vzdelanému vysokoškolákovi vášnivé verše venované vernej vyvolenej, vlašajšiu vianočnú výzdobu, vodným vílam vence. Vlastne, všetko vo výhľade. Vyplienilo väčšinu vonkajších výmerov, vrátane viacerých vnútorných.

Veža výstražne vyzvára. Vôkol viachlasné vzdychy, vzlyky, výkriky: „Varúj! Varúj!“ Veriaci vnucujú vieru váhajúcim. „Vyčítame vám vinu!“ vravia výhražne. Viacerí vyľakaní vyliezli vysoko. Väzni vo väznici verili vo vyslobodenie. Vrchnosť videla východisko vo vlastnom vykúpení. Vajda vysedávajúci vedľa verandy výsmešne vyhlasoval: „Vyliata voda vyčíňala viac vlní!“ „Vyslovene, výmysel!“ volali viacerí. Vízie veštice vyzývali vytrvať.

Verejnosť vypočula všeobecnú výzvu. Vytopení vo vytržení vláčili vrchovaté vandle, válovy, vedrá, vahany. Vlhké vechte viazli vo výlevkách. Vyčerpaní výslovne vyžiadali výdatnejšiu výpomoc. Vytrvalo vyčkávali. Vyslané vojsko vystavalo vodovzdorný val. Val, vďaka bohu, vydržal. Vskutku, veľmi veľa vrieť. Všestranný veliteľ výsadku viedol vojakov vynikajúco. Vynaložili vyžadovaný výkon. Veľké vypätie vynieslo vytúžený výsledok. Všetci vysilení vyslobodzujúco vydýchli, víťazne volali: „Vrúcna vďaka! Vivat! Vivat!“

Vo víre všetkého vyslovujem vznešený výrok – vnímajte význam vážnych viet: „Vedzte, vážení, veky vekúce vyteká voda vrúcne. Všetci vysmejú vrodenu vyváženosť vecí, vtedy vás vytrešťa!“

Váš Veršotepec

Stručný prehľad ďalších slovných figúr, ktorými sa zabávajú jazykoví nadšenci:

- **anagram (prešmyčka)** – slovo alebo fráza, z ktorej po preskupení písmen na iné pozície vznikne nové slovo alebo fráza. Napríklad lampa – palma.
- **ambigram** – slová alebo frázy, ktoré sú graficky vyobrazené tak, že aj po otočení o 180 stupňov sa dajú čítať a majú rovnaký význam. Ambigramy spopularizoval Dan Brown v knihe Anjeli a Démoni.
- **kaligram** – báseň alebo text napísaný v podobe obrazca, ktorý naznačuje obsah. Francúzsky básnik Guillaume Apollinaire spísal rovnomennú zbierku.
- **kalambúr** – slovná hra založená na zámene významov slov alebo na zvukovej podobnosti niektorých slov. Napríklad „Som vážny človek od Váhu, keď neváham, mávam odvahu.“
- **aliterácia** – zvuková zhoda, opakovanie rovnakej hlásky alebo skupiny hlások na začiatku slov, najmä v poézii.
- **paronymum** – zvukovo podobné, ale významovo úplne alebo čiastočne odlišné slovo. Napríklad kánon – kanón, dištancia – inštancia.
- **pangram** – úsek textu, podľa možností čo najkratší, ktorý obsahuje všetky písmená abecedy. V slovenskom jazyku je náročné ho vytvoriť, pretože obsahuje veľa písmen

s diakritikou. V angličtine je notorickým príkladom veta: „The quick brown fox jumps over the lazy dog“.

- **lipogram** – text, v ktorom sa zámerne vynecháva hláska alebo skupinu hlások. Najznámejšia je americká novela Gadsby z roku 1939, v ktorej autor Ernest Vincent Wright ani raz nepoužil písmeno „e“, ktoré v angličtine používajú najčastejšie. Novela má 50-tisíc slov.
- **pleonazmus** – štylistická figúra vznikajúca hromadením významovo blízkych slov, nadbytočné hromadenie synonym. Napríklad „Hľadel, pozeral, videl na vlastné oči“.
- **malapropizmus** – chybné použitie cudzieho slova namiesto zvukovo podobného slova, najmä v satire. Je to smiešna záměna slov, napríklad rekreácia namiesto reakcia.